

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Poučovací povinnost soudu v nalézacím řízení

Studentská vědecká a odborná činnost

Kategorie: magisterské studium

2014

VII. ročník

Autor: Radka Štibingerová

Konzultant: JUDr. Tomáš Pohl

estné prohlášení a souhlas s publikací práce

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do VII. ročníku Studentské vědecké a odborné společnosti (SVO) vypracovala samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla ani jako celek, ani z podstatné části dříve publikována, obhájena jako součást bakalářské, diplomové, rigorózní nebo jiné studentské kvalifikační práce a nebyla předložena do předchozích ročníků SVO či jiné soutěže.

Souhlasím s užitím této práce rozšiřováním, rozmnožováním a sdělováním ve veřejnosti v neomezeném rozsahu pro účely publikace a prezentace PF UK, včetně užití třetími osobami.

V Praze dne 15. 4. 2014

.....
Radka Štibingerová

OBSAH

1. ÚVOD	1
2. OBECNĚ K POUŽÍVACÍ POVINNOSTI.....	2
2.1 Meze a obsah používací povinnosti.....	2
2.2 Definice používací povinnosti	2
2.3 Vztah k jiným zásadám ovládající civilní řízení sporné.....	4
3. POUŽÍVÁNÍ PODLE § 5 OS	7
4. ZVLÁŠTNÍ POUŽÍVACÍ POVINNOST.....	8
4.1 Použití o námitce podjatosti.....	8
4.2 Použití o možnosti žádat o ustanovení zástupce	8
4.3 Použití poskytnuté prostednictvím zástupce.....	9
4.4 Použití o utajovaných informacích	10
4.5 Použití o vadách podání	10
4.6 Použití o možnosti rozhodnout bez jednání	11
4.7 Výzva k vyjádření	12
4.8 Použití svodka.....	13
4.9 Použití o opravném prostedku	13
6. POUŽÍVÁNÍ O KONCENTRACI ŘÍZENÍ.....	15
7. ZÁVĚR.....	21
POUŽITÁ LITERATURA.....	22

1. ÚVOD

„N které spory jsou velmi složité. Stává se, že i soudce váhá, ke které z možných skutkových a právních alternativ, které během řízení vyvstaly, se přiklonit. Účastníci v tísni nejsou obdařeni schopností telepatie a tápají, kterým směrem soudcovské úvahy plynou. Aby strany sporu mohly včas do řízení vnést své skutkové i právní stanoviska, je zejména v komplikovaných věcech třeba, aby je soudce ještě před ukončením dokazování (před zkoncentrováním řízení) poučil o svém předpokládaném skutkovém a právním názoru.“¹

Poučovací povinnost je tedy možno chápat jako prostředkem komunikace mezi soudem a účastníky. Má zajistit, aby si strany řízení byly v domě svých procesních možností nebo procesních povinností, ale i následků procesních úkonů. Případná neinformovanost může vést až k neúspěchu ve věci. Cílem je, aby strany a další osoby neutrpěly újmu z důvodu neznalosti svých procesních práv a povinností, nebo protože neví, že na nich spočívá povinnost tvrdit a prokazovat svůj konkrétní hmotný právní nárok.

Poučení tedy směřuje k procesním stranám, a jelikož civilní proces sporný je ovládan zásadami dispoziční a projednací, je jen na nich, aby se podle poskytnutého poučení rozhodly, jak budou dále postupovat. Výsledek procesu je závislý na úkonech účastníků, o jejichž právech se v řízení rozhoduje. *„Jaký způsob hry zvolí, jakou použije taktiku, to už je na uvážení jejich samotných. V tomto se jim zásadně nesmí dostat ze strany soudu pomoci formou poučení.“²*

¹ SVOBODA, Karel. *Dokazování*, 1. vydání, Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2009, str. 291.

² HROMADA, Miroslav. *Poučovací povinnost v civilním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 1.

2. OBECNĚ K POUŮVACÍ POVINNOSTI

2.1 Meze a obsah pouŮvací povinnosti

Při plnění pouŮvací povinnosti je třeba dbát na to, aby nebyla překročena určitá hranice. Pokud by bylo pouŮvení příliš široké, mohla by vzniknout pochybnost, jestli nebylo n které ze stran více pomáháno. Tato hranice není nikde upravena. P ístup soudu hraje st žejní roli při pouŮvání. Bude se například lišit při pouŮvání ú astníka-laika, jenž není zastoupen, od situace, kde má ú astník právní vzd lání nebo je právn ě zastoupen. Soud stojí mezi stranami ízení. Jestliže pou ůje jednoho z ú astník ů, musí jednat v mezích rovného soupe ení stran o právo. Nesmí narušovat rovnost ú astník ů. Soud poskytuje soudní ochranu, ob ma stranám musí zabezpeč it spravedlivé soudní ízení.

Pou ení je adresováno p edevším ú astník ů ízení, t m, o jejichž právech je rozhodováno. M že být však poskytnuto rovn ž t m, kdo se ízení ú astní pouze v ur ítém stádiu a jimž díky této ú asti vznikají ur ítá procesní práva a povinnosti. Typicky se jedná o sv dky, znalce, tlumo níky nebo subjekty, kte í vydávají potvrzení nebo odborné vyjád ení. Pokud probíhá jednání za nepřítomnosti ú astník ů, je z ejmé, že pou ení poskytnuto nebude. Ú astník tím, že se rozhodl jednání neú astnit, se vzdal svého práva být ádn pou en v p ípadech, kdy nutnost pou ení je zákonem stanovena při jednání.

„Obsah pou ení by m l být p ízř soben ú astníkovi ízení. M lo by tedy být podáno jazykem srozumitelným i ú astníkovi, který nemá žádné právní vzd lání a pod právními termíny si mnohdy m že p edstavovat úpln ě n co jiného. Pokud soud v takovém p ípad ě použije právních termín ů, m l by stru ě vysv tlit i jejich obsah. Vyhnout by se m l soud zejména t m termín ům, jejichž užívání si zažila soudní praxe, a které nejsou obecn ě známé a nevyplývají ani z textu zákona. M že se jednat o taková slova jako „žalobní petit, aktivní legitimace“ nebo o zkratky „PM, PZ“.“³

2.2 D lení pouŮvací povinnosti

PouŮvací povinnost m žeme d lenit podle n kolika r zných kritérií. Za základní je možno považovat rozlišení pouŮvací povinnosti na obecnou a zvláštní. Obecná je upravena p edevším v ustanoveních § 5, § 32 odst. 3 a § 118a odst. 4 OS ů a vztahuje se na situace, které nejsou normovány zvláštním procesním ustanovením. Na druhou stranu n které

³ HROMADA, Miroslav. *PouŮvací povinnost v civilním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 20-21.

procesní situace mohou být velice specifické, nebo naopak se stávají často, si vyžádaly speciální úpravu. Zvláštní povinnosti vztahující se k určité procesní situaci je upravena v ustanoveních upravujících úkony soudu, úkony účastníků a řízení v jednotlivých stupních. Jedná se například o tato povinnosti: o možnosti žádat o ustanovení zástupce (§ 30 OSŘ) nebo o odstranění vad podání (§ 43 odst. 1 OSŘ). Zvláštní povinnosti by měla vycházet z obecné, měla by pouze upesňovat obecné pravidlo.

Jiným kritériem pak je obsah povinností. Novela občanského soudního řádu č. 30/2000 Sb. nově zavedla, vedle povinnosti soudu povídat strany o jejich procesních právech, také povinnost poskytnout jim také povinnosti ve své podstatě hmotně právní, tedy takovou, která směřuje ke zjištění skutkových okolností významných pro rozhodnutí ve věci samé. Do první skupiny náleží například povinnosti o možnosti vznést námitku podjatosti nebo povinnosti o opravném prostředku. Nemívají nikterak složitou stavbu, často jsou obsaženy přímo v zákoně. Zaprotokolují se pouze odkazem na příslušná ustanovení zákona. Druhá skupina je vázána na osobu soudce, na to, jak je připraven a jak dokáže vyhodnocovat rozhodné skutečnosti v průběhu řízení. Musí v určitém, jaké skutečnosti jsou pro posouzení ve věci rozhodné. Pokud soud zjistí nedostatek v tom, že některé skutečnosti nebyly povinnou stranou prokázány důkazy, musí nastoupit povinnosti. Kvůli zpětné kontrole postupu soudu, je nutná protokolace tohoto povinností. „Podstatou uvedeného je, že soud povídat strany o tom, co vše tvoří hypotézu aplikované normy hmotného práva, nemůže jim však poskytnout návod ohledně dispozice této normy, tedy zejména že by měla požadovat více nebo nic jiného.“⁴

Povinnosti mohou být také rozlišovány podle toho, komu je poskytováno. Soud povídat o základních procesních právech a povinnostech strany řízení přímo, nebo prostřednictvím jejího zástupce. Praktický význam tohoto dělení například spočívá v tom, že advokát není třeba povídat o jeho procesních právech, nebo vycházíme z předpokladu, že advokát procesní právo zná (§ 118a odst. 4 OSŘ). Ale na druhou stranu povinnosti hmotně právního charakteru podle § 118a odst. 1 až 3 je třeba udělit i jemu. Adresátem povinností jsou i osoby na řízení účastníky, jimiž jsou například svědky, znalce, tlumočníky, osoby, jimiž se během řízení ukládá nějaká povinnost. Povinnosti vůči těmto osobám směřuje výhradně k jejich právům a povinnostem. Jako příklad lze uvést povinnosti svědka o právu uplatnit v určité lhůtě své svědění a o právu na náhradu nákladů vzniklých v souvislosti s podáním svědecké výpovědi. Obdobně znalec je informován o právu na znalecké atd.

⁴ HROMADA, Miroslav. *Povinnosti v civilním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 22.

Důležitá je i podle stádia řízení, kdy má být poučení poskytnuto. Doby, kdy má být poučení poskytnuto, se odvíjí od toho, kdy účastníkovi řízení vznikají práva nebo povinnosti, které jsou pak obsahem poučení. Předtím než soud bude moci jednat a rozhodnout, než se začne zabývat věci samotnou, musí odstranit překážky, které brání dále pokračovat v řízení. Mezi takovéto překážky patří například nedostatky žaloby, nesprávné označení účastníka, nezaplacený soudní poplatek. Strany o těchto vadách musí být informovány a zároveň i poučeny o tom, jak je odstranit. „*Poučení o nutnosti odstranit překážky bránící rozhodnutí ve věci samé soud zpravidla poskytuje ještě před nařízením jednání ve věci samé. Proto tuto část poučovací povinnosti nadále označují jako poučovací povinnost v procesním řízení civilním.*“⁵ Po odstranění těchto vad má soud dále další následných poučovací a informačních povinností. Pokud by strany vůbec nebo nesprávně zareagovaly na tato poučení, netvoří se tak překážka v rozhodnutí ve věci samé (odmítnutí nebo zastavení řízení). Vede však k neúspěchu ve věci (zamítnutí žaloby). S vyhlášením rozhodnutí je spojeno poučení o opravných prostředcích, jež je součástí i písemného vyhotovení rozsudku. Toto poučení provádí jak soud prvního stupně, tak i odvolací soud je povinen je učinit.

2.3 Vztah k jiným zásadám ovládající civilní řízení sporné

Jedním ze základních principů ovládající civilní proces sporný je zásada dispozitivní, v jejímž důsledku jsou účastníci řízení ti, kdo disponují předmetem řízení. Na účastnících řízení tedy závisí zahájení řízení podáním žaloby i zpřetžení žaloby v průběhu řízení. Stejně tak může žalovaný podat vzájemnou žalobu.

Poučovací povinnost nijak neovlivňuje vymezení předmetu řízení. Plněním poučovací povinnosti soud neradí účastníkům, jak disponovat s předmetem řízení. „*Správné plnění poučovací povinnosti naopak poskytuje účastníkům pouze návod, jak procesně správně učinit úkon, který zamýšlejí učinit. Poučení ze strany soudu rovněž sděluje, jaké procesní důsledky zamýšlený úkon má.*“⁶

⁵ SVOBODA, Karel. *Dokazování*, 1. vydání, Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2009, str. 295-296.

⁶ HROMADA, Miroslav. *Poučovací povinnost v civilním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 14.

Zásada projednací se projevuje tím, že soud se zabývá pouze těmi skutečnostmi, které jsou stranami tvrzeny a považovány za rozhodné. Provedou se pouze jimi navrhované důkazy. Až na výjimky (§ 120 odst. 2 OS⁷) není možné, aby si soud sám opatřoval důkazní prostředky.

V souvislosti touto zásadou nabývá povinností soudů na významu. V případě, že při posuzování uplatněného nároku rozhodná skutečnost není tvrzena nebo je stále neprokázána, nemůže si soud sám takové mezery doplnit. Musí použít ústníky, že existuje tato mezera, kdo z účastníků má povinnost ji vyplnit, a jaké následky by nastaly nevyplněním. Toto napomáhá k zajištění předvídatelnosti rozhodnutí ve věci samé. Tím v těmto prostoru je ponechán soud, tím větší je i nejistota účastníků.

Nejistota účastníků se týká především otázky, co je považováno za rozhodnou skutečnost. Protože „ani sám soud zpravidla nemá úplnou představu o rozhodných skutečnostech na počátku řízení; jeho názor se vyvíjí v průběhu dokazování, kdy jsou postupně odhalovány nové skutečnosti. Jestliže se pak nově ukáže být rozhodnou určitá otázka, měl by soud vhodným způsobem dát účastníkům prostor, aby k ní zaujali stanovisko, přednesli svoji verzi skutkového stavu a navrhli důkazy. Z popsané situace je však zřejmé, že prakticky bude docházet ke kolizi s limity vystavěnými zejména v důsledku koncentrace řízení.“⁸

V civilním procesu sporném strany řízení stojí proti sobě, mají navzájem opačný zájem na výsledku řízení. Tak je vyjádřena zásada kontradiktornosti. Účastníci mají vždy právo vyjádřit se k rozhodným skutečnostem a důkazům. „Povinností nastupuje právo v případě, kdy soud hodlá své rozhodnutí založit na pohledu, z něhož se dosud strany na věci nedívaly, a tedy nepodaly ani v tomto směru své vyjádření. Kontradiktornost sporného civilního řízení je tak spojena s předvídatelností rozhodnutí.“⁹ Tato předvídatelnost se vztahuje především na procesní postup soudu, například se jedná o otázky nákladů řízení, kdy soud zvolí odchýlný postup pro jejich přiznání i stanovení jejich výše (př. § 150 OS¹⁰).

Může docházet i k situacím, kdy soud při posuzování věci zastává odlišný právní názor od těch, které poskytli účastníci ve svých vyjádřeních. Protože strany nepodívaly s tímto odlišným názorem, soud by měl v tomto případě seznámit účastníky se svým právním názorem a poskytnout jim příležitost uvést svou skutkovou verzi, případně navrhnout důkazy

⁷ Soud může provést jiné než ústníky nevržené důkazy v případech, kdy jsou potřebné ke zjištění skutkového stavu a vyplývají-li z obsahu spisu.

⁸ HROMADA, Miroslav. *Povinností v civilním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 15.

⁹ HROMADA, Miroslav. *Povinností v civilním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 15.

vyvracející dosud prokázané skutečnosti. Tímto postupem soudu nedochází k porušení zásady rovnosti účastníků. Procesním stranám se dává možnost diskutovat a předložit soudovi své stanovisko o správnosti svého výkladu hmotného práva.

Chce-li tak soud dále naplňovat zásadu kontradiktornosti, nevyhne se tomu, aby v účastníky neprojednal i po hmotné právní stránce. Musí tak pochopitelně i účastníkům a obracet se k oběma stranám stejně. Hranici nepřípustnosti poučení o hmotném právu lze spatřovat tam, kde soud se stává rádcem jedné ze stran a poskytuje jí návod, jak v řízení pokračovat, aby byla úspěšná se svým nárokem i obranou.

Civilní proces sporný je dále ovládán i zásadou formální pravdy, zjednodušen ji lze nazvat jako pravdu vítěze. Soud nemusí zjišťovat přesně a úplně skutkový stav, ale spokojí se s takovým stupněm jeho poznání, který vyplyne z provedeného dokazování nebo na něm se shodnou strany řízení. Podle § 153 OSŘ je však i ve sporném řízení soudu ukládáno, aby rozhodl na základě zjištěného stavu. Avšak v závislosti na zásadě projednací záleží na aktivitě stran, jaké skutkové okolnosti do řízení vnesou. „*Jestliže je ve věci rozhodnuto na základě pravidla o neunesené dlužné nebo jestliže soud k němu kterým skutečností nepohlíží, nebo byly uplatněny později, než mly být, neznamená to, že by se vytvářela jakási jiná skutečnost, jiná pravda. Jde o to, že se realizuje odpovědnost účastníků za zjištění skutkového stavu.*“¹⁰ Úkolem soudu je zjistit skutkový stav a podle toho pak i ve věci rozhodnout. Jestliže však účastníci neposkytnou potřebnou součinnost, soud je prostě odnětí poučení upozorní na jejich procesní povinnosti a případné následky jejich.

¹⁰ HROMADA, Miroslav. *Poučovací povinnost v civilním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 18.

3. POUČENÍ PODLE § 5 OS

Ustanovení § 5 OS zní: „soudy poskytují účastníkům poučení o jejich procesních právech a povinnostech“. Jedná se o obecnou poučovací povinnost. Upravuje procesní poučovací povinnost a vztahuje se přímo na účastníky, nikoliv na jejich zástupce. Uplatní se v případech, které nejsou upraveny jinde v tomto zákonu formou zvláštní poučovací povinnosti. „A koliv § 5 OS vyjaduje zásadu, neznamená to, že by proto nebyl normativním pravidlem bez přímé aplikovatelnosti. Speciální poučovací povinnost, upravená pro jednotlivé případy v zákoně, totiž nemůže zcela jistě postihnout všechny situace, k nimž v řízení může dojít a ve kterých se v právu civilního procesu, které se řídí mezi práva veřejná, je možné analogii používat výjimce.“¹¹

Do listopadu roku 1989, kromě povinnosti ve věci rozhodnout a poučit strany o jejich procesních a hmotných právech a povinnostech, byly soudy odpovědné za výsledek sporu (zjištění materiální pravdy). Novela č. 519/1991 Sb. poskytla stranám větší volnost, s níž je spojena odpovědnost během řízení. Soudy od té doby plní především funkci procesního garanta. Nové znění § 5 OS zdůraznilo nezávislost a nestrannost soudu. Zbavila je dřívejší odpovědnosti za zjištění objektivní pravdy bez ohledu na aktivitu stran. Je na účastnících, aby tvrdili a prokazovali skutečnosti, které svádí o jejich hmotném právu.

Ústavní soud k výkladu § 5 OS uvedl, že „je nutno jej, vyložit tak, že soud je povinen účastníky poučit, jaká práva jim přiznávají a jaké povinnosti ukládají procesní právní předpisy, jak je nutno procesní úkony provést, popřípadě jak je třeba odstranit vady procesních úkonů již učiněných, aby vyvolaly zamýšlené procesní úkony. Cílem poučovací povinnosti je informace účastníka o tom, jaká má v procesu práva a povinnosti, aby jím provedené procesní úkony mohly vyvolat zamýšlené úkony a aby mohl splnit své procesní povinnosti. Do poučovací povinnosti tedy nepatří návod, co by účastník měl nebo mohl v daném případě dělat, aby dosáhl žádaného úkonu, ale jen pomoc k tomu, aby mohl zákonem stanoveným způsobem dát najevo, co hodlá v řízení učinit.“¹²

¹¹ HROMADA, Miroslav. *Poučovací povinnost v civilním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 40.

¹² náleží Ústavního soudu ze dne 25. 6. 1997, sp. zn. I ÚS 63/96

4. ZVLÁŠTNÍ POUKOVACÍ POVINNOST

4.1 Poučení o námitce podjatosti

Soud má podle § 15a OS úloženou zvláštní poukovací povinnost o právu ú astníka uplatnit námitku podjatosti. Tím, že ú astník má možnost vyjádřit se k osobám soudce a p ísedících a uplatnit námitku jejich podjatosti, se realizuje právo ú astníka na rozhodnutí v cí nestranným soudcem. „*Poučení by se m lo ú astníkovi dostat nejpozd ji p edtím, než soud za ne o v cí jednat. Je p itom nerozhodné, jakým zp sobem se to stane; ú astníci mohou být pou eni, nap íklad p i p ípravném jednání nebo p i p edvolání k prvému jednání ve v cí. Poučení by m lo odpovídat konkrétní situaci a p ípadn by m lo být spojeno i s návodem, jak odstranit vady podání.*“¹³

D sledkem zanedbání poukovací povinnosti je možnost ú astníka uplatnit námitku podjatosti i pozd ji než p i prvním jednání, kterého se zú astnil soudce (p ísedící), o jehož vylou ení jde. Neposkytnutí pou ení však samo o sob není vadou ízení, a ani nevede k vylou ení soudce. Krom obecných náležitostí (§ 42 odst. 4), musí námitka pojatosti obsahovat i náležitosti podjatosti, jimiž jsou nap íklad ozna ení konkrétního soudce, proti n muž námitku sm uje, musí být uveden d vod pochybnosti o nepodjatosti soudce (p ísedícího), v etn údaj o tom, kdy se o dvodu ú astník dozv d l, a jakými d kazy m že být tento prokázán.

Ú astník m že námitku podjatosti uplatnit nejpozd ji v pr b hu prvního jednání ve v cí samé. Zm ní-li se složení soudu, pak p i následujícím jednání, kterého se ú astní poprvé nový soudce (p ísedící). Dozv í-li se ú astník o dvodu vylou ení, o n mž d íve nev d l nebo který vznikl až po prvé jednání, má ú astník 15 dn na podání námitky podjatosti. Námitku podjatosti je možné uplatnit pouze do vydání rozhodnutí, jímž se ízení kon í.

4.2 Poučení o možnosti žádat o ustanovení zástupce

V eském civilním procesu není zastoupení ú astníka právním zástupcem povinné, s výjimkou podání dovolání jako mimo ádného opravného prost edku a zastupování p ed dovolacím soudem. Pou ení o možnosti uplatnit právo na ustanovení zástupce podle § 30 odst. 1 by m l soud poskytnout každému ú astníku, u n jž p íchází v úvahu osvobození od soudních poplatk podle § 138. Soud, který o ustanovení zástupce rozhoduje, samostatn

¹³ SVOBODA, SMOLÍK, LEVÝ, ŠÍNOVÁ. *Občanský soudní řád. Komentář*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 40.

zkoumá, zda dotčený účastník splňuje předpoklady. „Takový závěr si lze učinit ze známých osobních poměrů účastníka, významný bude jeho zdravotní stav, věk, poznatky o psychické a sociální situaci. Dalším předpokladem pro poskytnutí poučení o právu žádat zástupce jsou projevy účastníka v řízení, z nichž lze usoudit, že věc je pro hmotně právní stránce natolik složitá, že účastník se v ní sám nemůže orientovat. Proto nastává zmíněná situace tehdy, když je podána žaloba obsahující vady bránící jejímu projednání.“¹⁴ Vlastní posuzování, zda uvedené předpoklady jsou opravdu naplněny, v etické otázky, zda nejde o svévolné nebo zjevně bezúspěšné uplatnění nebo bránění práva, soud posoudí až v případě, že účastník skutečně o ustanovení zástupce požádá. V konkrétních případech se pak může jednat o zástupce ustanovení soudním rozhodnutím, který není opatrovníkem dle § 29, ale není ani zástupcem na základě plné moci. Nebo soud může ustanovit účastníkovi zástupce jen na jeho žádost.

4.3 Poučení poskytnuté prostřednictvím zástupce

„Toto ustanovení se vztahuje na všechny případy zastoupení před soudem a uplatnění, kdy je zástupce účastníka v řízení povinen soudu doložit (prokázat) své zástupčí oprávnění, aby je mohl jménem zastoupeného účastníka vykonávat – jde o zákonné zástupce účastníka, jejich opatrovníky, zmocněnce i ustanovení zástupce, případně i správce závodu jako zástupce dle § 338k odst. 6.“¹⁵

Ustanovení § 32 odst. 3 OSŘ upravuje poučovací povinnost vůči zastoupenému účastníkovi. Při plnění poučovací povinnosti (obecné i zvláštní) soud vyzývá účastníka k němu nebo jen jej na něco upozorňuje, musí tak učinit přímo ve vztahu k účastníkovi. Takový postup nemusí být vždy účinný, například u procesně nezpůsobilého účastníka, nebo vhodný, proto může soud tato poučení, výzvy i upozornění směřovat vůči zástupci účastníka. „Postupuje-li soud tak, že v případech, kdy to zákon umožňuje, poučí, vyzve nebo upozorní namísto účastníka jeho zástupce, má to tytéž sledky, jako kdyby poučil, vyzval nebo upozornil samotného účastníka. Účastník pak nemůže skutečně, že nebyl poučen, vyzván i upozorněn osobně, později v řízení úspěšně uplatnit jako důvod opravného prostředku proti rozhodnutí soudu.“¹⁶

¹⁴ HROMADA, Miroslav. *Poučovací povinnost v civilním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 43.

¹⁵ SVOBODA, SMOLÍK, LEVÝ, ŠÍNOVÁ. *Občanský soudní řád. Komentář*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 129.

¹⁶ SVOBODA, SMOLÍK, LEVÝ, ŠÍNOVÁ. *Občanský soudní řád. Komentář*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 133.

4.4 Poučení o utajovaných informacích

Za utajovanou je považována informace, která je uvedena v seznamu utajovaných informací¹⁷ a jejíž vyzrazení nebo zneužití může způsobit újmu zájmu České republiky nebo může být pro tento zájem nevýhodné. Podle § 58 odst. 1, 2 zák. č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti (dále jen UtInf), mají i soudci přístup k utajované informaci všech stupňů bez nutnosti platného osvědčení fyzické osoby pro příslušný stupeň utajení utajovaných informací a poučení. Ostatním osobám bez platného osvědčení fyzické osoby v civilním řízení lze přístup k utajovaným informacím umožnit pouze v nezbytném rozsahu pro uplatnění jejich práv a plnění povinností v tomto řízení.

„Obsahem poučení je povinnost zachovávat mlčenlivost o utajované informaci, povinnost neumožnit k ní přístup neoprávněné osobě, povinnost řídit se pokyny kontrolního pracovníka při provádění neodkladných opatření k zajištění ochrany utajovaných informací. Poučení musí dále obsahovat spisové označení věci, která je předmětem řízení, a poučení o tom, že údaje o osobách, které mají přístup k utajované informaci, jsou Národním bezpečnostním úřadem evidovány a mohou být využity způsobem stanoveným podle zákona o ochraně utajovaných informací.“¹⁸

Poučení se poskytuje nejen účastníkům, popřípadě jejich zástupcům, ale rovněž předsedícím, znalcům, tlumočnickům, osobám, kterým bylo podle § 116 odst. 3 OS povoleno účastnit se jednání jako veřejnost a jiným osobám, které se podle zákona musí zúčastnit řízení. Do spisu založí předseda senátu písemný záznam o tomto poučení, jehož kopii ve lhůtě 30 dnů ode dne poučení zašle Národnímu bezpečnostnímu úřadu. Protokol podepisuje předseda senátu, dotčené osoby a zapisovatel. V případě opomenutí poučení by nemohlo dojít k podpisu tohoto protokolu. Řízení o projednání utajované informace by tedy probíhalo za účasti osob, které by k přístupu k utajované informaci nebyly oprávněné. Předseda senátu by tím porušil povinnost stanovenou v § 148 odst. 1 písm. d) UtInf a hrozila by mu pokuta až 5 000 000 Kč.

4.5 Poučení o vadách podání

Ustanovení § 43 OS upravuje postup soudu při odstraňování vad podání. Formu usnesení, které se doručuje dotčenému účastníkovi, má poučení o vadách podání, o způsobu, jakým má být podání opraveno nebo doplněno a o následcích neodstranění vad. Soud vyzývá účastníka

¹⁷ Nařízení vlády č. 522/2005 Sb.

¹⁸ HROMADA, Miroslav. *Poučovací povinnost v civilním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 45.

k opravě podání, které je nesrozumitelné nebo neurčitě, nebo nemá-li podání všechny náležitosti. Obecné požadavky na podání účastníků stanoví § 42 odst. 4 OSŘ, další náležitosti žaloby pak § 79 odst. 1 OSŘ. Pokud ve lhůt stanovené soudem účastník podání neopraví nebo nedoplní, soud posoudí, zda je možné v řízení pokračovat. Nelze-li v řízení pokračovat, podání, kterým se zahajuje řízení, odmítne usnesením, proti kterému je již odvolání přípustné. Je-li možné i přes tuto vadu pokračovat v řízení, soud vede řízení dál. K neopravenému podání nepřihlíží a možné důsledky nevyhovující výzvy se mohou projevit v nákladech řízení nebo i v rozhodnutí o meritu věci.

„Usnesení by mělo být strukturováno tak, aby bylo pro účastníka přehledné a srozumitelné. V prvním výroku je třeba stručně uvést, jaké vady podání má, tedy v něm je neurčitě, nesrozumitelné nebo neúplné. Ve výroku druhém je nutné poskytnout konkrétní návod, jak odstranit vytknuté vady. V posledním výroku se stanoví lhůta k odstranění vad (jedná se o soudcovskou lhůtu, která může být soudem prodloužena), a uvedou se rovněž následky neodstranění vad, které se odlišují podle toho, jedná-li se o podání, jímž se zahajuje řízení i nikoliv.“¹⁹

Poučení podle § 43 se poskytuje i v případě, kdy se uváděná skutková tvrzení nevztahují na to, co je žalobou požadováno. Naopak v případech, kdy z kontextu žaloby vyplývá zjevná chyba žalobce (přes chybu v psaní), ale není pochyb, o tom, co mělo být správně vyjádřeno, není třeba její formální poučovat o této chybě a vyzývat k jejímu odstranění.

4.6 Poučení o možnosti rozhodnout bez jednání

V případech, kde je jinak jednání zásadou, občanský soudní řád umožňuje, aby soud rozhodl o věci bez nařízení jednání. Postup podle § 115a OSŘ je často aplikovatelným ustanovením, a to především kvůli urychlení řízení. Důležité je se tak za souhlasu účastníků (a už skutečného nebo presumovaného), a pokud všechny rozhodné skutečnosti vyplývají z obsahu spisu. Soud souhlas předspokládá, pokud se účastníci ve lhůt soudem stanovené výslovně nevyjádří, že s vyhlášením rozsudku bez jednání souhlasí. U soudu prvního stupně není nutné na řízení v případě, kdy účastníci řízení prostřednictvím listinných důkazů a svých shodných tvrzení unesli bemeno tvrzení a důkazů. V odvolacím řízení je možno rozhodnout bez nařízení jednání podle § 214 odst. 3 OSŘ.

¹⁹ HROMADA, Miroslav. *Poučovací povinnost v civilním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 45.

„V praxi je často využíván postup, kdy účastníci jsou soudem vyzváni, aby se vyjádřili, zda souhlasí s rozhodnutím v cí bez nařízeného jednání na základě listinných dokladů založených ve spisu, a zpravidla je připojena doložka s podmínkou, že pokud se účastníci ve stanovené lhůtě k výzvě nevyjádří, bude mít soud ve smyslu § 101 odst. 4 OSŘ za to, že proti navrhovanému postupu nemají námitek. Důsledkem je, že když zůstanou účastníci neinní, na výzvu a podmínku nijak nereagují, je v souladu s právem postup soudu, který za splnění shora uvedených podmínek rozhodne o v cí bez nařízeného jednání.“²⁰

Doplní-li účastník svá skutková tvrzení nebo založí do spisu nové doklady, a tyto mohou být důvodem pro jiné rozhodnutí ve věci samé, soud pak musí podmínku podle § 115a zopakovat a upozornit na případné doplnění tvrzení a doklady.

4.7 Výzva k vyjádření

Podstatou tzv. kvalifikované výzvy je urychlit řízení tam, kde by mohlo dojít k průtahům pro zjevnou pasivitu žalovaného. Povinnost vyjádřit se k výzvě podle § 114b odst. 1 žalovaný splní tím, že uvede skutkové okolnosti, na kterých staví svoji obranu. Může tak učinit i v odvolání odporu proti platebnímu rozkazu. *„Jestliže účastník na platební rozkaz obsahující výzvu k vyjádření zareaguje pouze neodvolaným podáním odporu, samotný platební rozkaz bude odporem zrušen (§ 174 odst. 2), avšak v něm obsažená výzva k vyjádření, která je svým charakterem samotným usnesením, nikoliv. Proto soud v takovém případě vydá fiktivní rozsudek pro uznání.“²¹*

Vyjádření musí obsahovat konkrétní skutkové okolnosti, nepostačí obecné sdělení, že žalovaný pokládá nárok žalobce za neodvolaný. Marným uplynutím výzvy k vyjádření nastane fikce, že skutková tvrzení obsažená v žalobě jsou pravdivá, pokud tyto okolnosti podle hmotného práva bez zbytku odvolají požadavek žalobce.

Využitím kvalifikované výzvy podle § 114b OSŘ soud tedy dává účastníkům najevo, že skutková tvrzení uvedená v žalobě z hmotného právního hlediska odvolají požadavek specifikovaný v petitu. Povinností soudu je pak poskytnout účastníkovi podmínku o následcích

²⁰ HROMADA, Miroslav. *Poučovací povinnost v civilním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 52-53.

²¹ SVOBODA, SMOLÍK, LEVÝ, ŠÍNOVÁ. *Občanský soudní řád. Komentář*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 394.

marného uplynutí lhůty k vyjádření podle § 114b odst. 5 OSŘ. Neposkytnutí tohoto poučení by znamenalo nemožnost vydání rozsudku pro uznání.

4.8 Poučení svdka

Poučení má na svdka působit tak, aby vypovídal pravdu a nic nezamlouval. Soud jej také upozorní na trestný inkrimovaný výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku. Poučení podle § 126 odst. 1,2 OSŘ je u inkrimovanýho výpovědi závazné. Musí být řádně zaprotokolováno, nebo platí, že řádné poučení je předpokladem trestní odpovědnosti. Absence poučení má závažné důsledky především z hlediska využitelnosti výpovědi pro skutkové závěry soudu. Předmětem svdecké výpovědi jsou skutečnosti, které svdek vnímal svými smysly. Svdek by neměl hodnotit jím vnímané skutečnosti, ani je právně posuzovat. Po skončení výslechu má být svdek v souladu s § 139 odst. 1 OSŘ poučen o svém právu na svdecké a o tom, že musí být uplatněno v zákonné lhůtě do 3 dnů od výslechu.

Možnost odepřít výpověď je poskytnuta svdkovi tehdy, když by tím mohl zapříčinit trestní stíhání sobě nebo osobám blízkým. Snovpřiznanou trestní odpovědností právníckým osobám, je odepřít výpověď je nutné přiznat i osobám, které vystupují v roli svdka a které za právníckou osobu jednaly nebo jejichž jednání se právnícké přičítá. Odmítnout vypovídat připadá v úvahu až v té fázi svdecké výpovědi, kdy má svdek odpovídat na dotazy soudu, ústavního i znalce. Neznamená to tedy, že by svdek měl možnost odmítnout dostavit se na předvolání soudu. O důvodnosti odepřít výpověď rozhoduje soud, a proto vyžádá od svdka vysvětlení důvodů, které jej vedou k odepřít výpovědi.

4.9 Poučení o opravném prostředku

O poučení podat odvolání je ústavník poučen soudem jak při vyhlášení rozhodnutí, tak v písemném vyhotovení rozhodnutí soudu prvního stupně. Písemné vyhotovení rozhodnutí musí obsahovat poučení o přípustnosti odvolání, o lhůtě k jeho podání a o místě, kam se podává. K podání odvolání je určeno 15 dnů od doručení písemného vyhotovení rozhodnutí ústavníkovi nebo jeho zástupci. Nejpozději poslední den lhůty je třeba podat odvolání do podatelny soudu nebo ho odevzdat doručovacímu orgánu. Zajímavá situace může vzniknout tehdy, pokud bylo vydáno opravné rozhodnutí, které se dotýká výroku rozhodnutí. Pro napadení tohoto opraveného výroku odvoláním je stanovena nová patnáctidenní lhůta, která počíná běžet od právní moci opravného usnesení (§ 204 odst. 1 OSŘ).

„V případě vadného poučení se následky odvíjejí podle toho, o jakou vadu jde. Byla-li v poučení soudu uvedena lhůta delší než 15denní zákonná, pak odvolání je podáno včas, je-li zachována alespoň tato delší lhůta. Pokud poučení o odvolání chybí úplně nebo je nesprávné (tedy že přípustné vůbec není) či neúplné například chybí uvedení lhůty nebo místa podání), pak zákon stanoví lhůtu k podání odvolání na tři měsíce od doručení rozhodnutí.“²²

²² SVOBODA, SMOLÍK, LEVÝ, ŠÍNOVÁ. *Občanský soudní řád. Komentář*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 623.

6. POU ENÍ O KONCENTRACI ÍZENÍ

Novela . 30/2000 Sb., krom toho že upravila tzv. soudcovskou koncentraci a ve vymezených p ípadech koncentraci ze zákona, vt lila do ob anského soudního ádu ustanovení § 118a a 119a, ímž významným zp sobem rozší ila pou ovací povinnost soudu, ve své podstat hmotn právní.

V § 118a OS je upraveno pou ení o povinnosti tvrzení a o povinnosti d kazní, které má být poskytováno v pr b hu jednání (nebo v pr b hu p ípravného jednání podle § 114c odst. 3 písm. b) OS), kdy se ukáže, že ú astník nevylí il všechny rozhodné skute nosti, že je uvedl neúpln , nebo že dosud nenavrhl d kazy k prokázání všech sporných tvrzení. Pou ovací povinnost soudu o hrozícím neúsp chu ve sporu je projevem zásady p edvídatelnosti soudního postupu a rozhodování. Pouze když si ú astník dostate n uv domí své procesní povinnosti (povinnosti tvrdit a prokazovat), m že být s jejím nenapl ním spojen ur itý procesní následek (neúsp ch ve sporu). „*P edvídatelnost p ispívá ke zpr hledn ní rozhodovacích proces soudu a poskytuje ú astník m ú inn jší prost edky k obhajob jejich zájm . Tím se zvyšuje možnost, že se soud skrze ú innou aktivitu stran sporu dobere skute né pravdy o projednávané v ci.*“²³

Soud prost ednictvím takového pou ení sd luje, jak vyhodnotil navzájem protich dné d kazy. „*D sledným napln ním pou ovací povinnosti o hrozícím neúsp chu soud nep ichází o svoji procesní nestrannost, nebo tuto povinnost soud napl uje v i kterékoliv stran sporu, jež je ohrožena procesním neúsp chem pro neunesení b emene tvrdit nebo prokazovat. Pou ením podle § 118a odst. 1 až 3 soud nep ejímá povinnost zjistit skutkový stav v ci, iniciativa tvrzení a prokazování z stává na stranách. Pou ení podle § 118a odst. 1 až 3 m že mít výjime n charakter pou ení o hmotném právu, jestliže toto pou ení nelze srozumiteln poskytnout, aniž by soud zároveň sd lil své materiální stanovisko k projednávané záležitosti.*“²⁴

Pou ení nabývá zpravidla formu usnesení, které není t eba písemn vyhotovovat a doru ovat. Podstatným je, aby se informace k dot enému ú astníkovi dostala, aby jí porozum l a byl si v dom následek . Druhým požadavkem je jeho zaprotokolování. Pokud tedy soud poskytne

²³ SVOBODA, Karel. *Dokazování*, 1. vydání, Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2009, str. 314.

²⁴ SVOBODA, SMOLÍK, LEVÝ, ŠÍNOVÁ. *Ob anský soudní ád. Komentá* , 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 413.

ú astníkovi pou ení podle § 118a p i jednání neformálním zp sobem a zaprotokoluje to, postupuje v souladu s procesními pravidly.

„Stanovení § 118a nastoluje t i typy p ípad , v nichž má soud naplnit pou ení o hrozícím neúsp chu ve sporu. Toto pou ení se poskytuje, když a) ú astník nevylí il úpln všechny rozhodné skute nosti (§ 118a odst. 1), aniž by bylo patrné, z jakého dvodu se ú astník tohoto nedopat ení dopustil, b) nevylí il-li ú astník veškeré rozhodné skute nosti proto, že se evidentn mýlí v hmotn právním posouzení situace (§ 118a odst. 2), a c) naplnil-li sice ú astník svoji povinnost tvrzení, nikoliv však povinnost své tvrzení bez pochybností prokázat (§ 118a odst. 3). Tyto formáln odd litelné pou ovací povinnosti se však asto prolínají a reáln sm ují k témuž cíli.“²⁵

Podle § 118a odst. 1 OS „ukáže-li se v pr b hu jednání, že ú astník nevylí il všechny rozhodné skute nosti nebo že je uvedl neúplné, p edseda senátu jej vyzve, aby své tvrzení doplnil, a pou í jej, o em má tvrzení doplnit a jaké by byly následky nespln ní této výzvy“. V p ípad , že žaloba trpí ur itými nep esnostmi nebo v ní byly uvedeny nesprávné údaje, ješt nemusí dojít k odmítnutí žaloby podle § 43 OS . Ú astník má totiž tzv. povinnost dotvrzovací, je povinen údaje doplnit. O povinnosti up esnit a doplnit skutková tvrzení musí soud stranu sporu pou it. Pou ení se vztahuje i na následek ú astníkoví ne innost, kdy hrozí áste ná nebo úplná prohra.

Má-li soud za to, že v c je po právní stránce možné posoudit jinak než podle ú astníkova právního názoru, vyzve ú astníka, aby v pot ebném rozsahu doplnil vylí ení rozhodných skute ností (§ 118a odst. 2 OS). Následkem mylného právního náhledu ú astník sm uje své dokazování a obranu jinak než k podstat sporu. A na to je jej t eba upozornit. Jiný postup by ízení jen protahoval, jelikož strany by tvrdily a dokazovaly skute nosti pro spor bezvýznamné. Pou ení o hmotném právu dává stranám sporu možnost soud p esv d it o jeho nesprávném právním posouzení situace. Otevírá se tak prostor pro ú astníky, aby se vyjád ili k provedení dokazování a k právnímu názoru zastávanému soudem.

Ustanovení § 118a odst. 3 OS upravuje pou ení soudu ve vztahu k nenapln né povinnosti již tvrzené skute nosti dokazovat. K nenapln ní povinnosti prokazovat dochází tehdy, když si strana sporu neuv domuje, že d kazní b emeno ve vztahu k posuzované skute nosti tíží práv

²⁵ SVOBODA, SMOLÍK, LEVÝ, ŠÍNOVÁ. *Ob anský soudní ád. Komentá , 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 417-8.*

ji. Druhým důvodem je taková situace, kdy sice strana sporu si je svého důkazního břemena v domě, avšak chybně se domnívá, že již tuto svoji povinnost splnila. V těchto případech by soudce neměl ústníkem radit, jakými konkrétními důkazy mohou své důkazní břemeno unést.

„Z výše uvedených pravidel plyne následující – tam, kde je situace skutková i právní zcela jasná, neteobavovat podle § 118a odst. 1 až 3 OSŘ. To platí i v případech, kdy je nepochybné, že skutek byl beze zbytku zjištěn, a jakékoli poučení ze strany soudu tedy nemějí mít na rozhodnutí soudu ve věci vliv.“²⁶

Poučení o konkrétních důvodech hrozícího neúspěchu soud poskytuje ústníkovizastoupenému advokátem nebo notářem. Naproti tomu poučení čistě procesní povahy soud zastupované straně poskytnout nemusí, pokud zákon výslovně nestanoví jinak. „Systematický výklad v souvislosti s § 118a odst. 4 OSŘ odvoduje závěr, že i zastoupený ústník (jeho právní zástupce) poučen být musí. Je to závěr logický, neboť § 118a odst. 1 až 3 OSŘ byl upraven výslovně s důvodupřevládajícími důvody soudního rozhodnutí. To pak do značné míry závisí na hodnocení důkazů soudem, což je procesně značně subjektivní, a proto v mnohých případech obtížně převládající, a to i právně vzdělanými osobami. Proto i jim by takové poučení mělo být poskytnuto.“²⁷

Nenaplnění hmotné právní povinnosti je podle § 213b odst. 2 OSŘ vadou řízení tehdy, když se v průběhu odvolacího řízení ukáže, že ústníci byli takovým postupem ochuzeni o možnost uvést zcela konkrétní skutečnosti a důkazy, které mohou přivodit pro ně příznivější rozhodnutí. „Je tedy zřejmé, že je na ústníkovi, aby rozhodné skutečnosti a důkazy, o jejichž potřebě nebyl soudem prvního stupně poučen, uplatnil v odvolání. Z rozsudku soudu prvního stupně by se totiž mělo v takovém případě dozvědět, v čem neunesl důkazní břemeno (břemeno tvrzení). Novou skutečnost nebo důkaz pak ústník může uplatnit jako odvolací důvod. Jestliže tak neučiní, musí odvolací soud poskytnout poučení podle § 118a odst. 1 až 3 OSŘ sám, má-li jeho rozhodnutí o věci spočívat na závěru o neunesení břemene.“²⁸

²⁶ SVOBODA, Karel. *Dokazování*, 1. vydání, Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2009, str. 315.

²⁷ HROMADA, Miroslav. *Poučovací povinnost v civilním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 62.

²⁸ HROMADA, Miroslav. *Poučovací povinnost v civilním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 69.

Pouení podle § 118a odst. 1 až 3 soud musí neúspěchem ohroženému účastníkovi poskytnout, jakmile jeho potěba během řízení vyjde najevo, nejpozději však předtím, než dojde k procesnímu následku, který je s koncentrací řízení spojen. Ke koncentraci řízení dochází se skončením prvního jednání nebo před skončením přípravného jednání (§ 118b odst. 1 OS, 114c odst. 5 OS). Obdobnou povinnost pak znovu uděluje i § 119a odst. 1 OS, a to do doby, než před vyhlášením rozhodnutí ve věci samé. „Z tohoto faktu plyne, že pouení o formální podstatu koncentrace (o nastolení skutkového a deliktního „stopstavu“ k určitému okamžiku během řízení) a pouení o konkrétních důvodech, pro které je účastník vystaven procesnímu neúspěchu pro nenaplnění podmínek tvrdit a prokazovat (pouení o materiální podstatu koncentrace), tvoří jeden funkční celek. Ke koncentraci nedojde, pokud se účastník nedostane obojího pouení do okamžiku, kdy má k nastolení koncentrace ze zákona dojít (§ 118b odst. 1, § 114c odst. 5, § 119 odst. 1).“²⁹

Podle § 114c odst. 5 OS s koncem přípravného jednání dochází ze zákona ke koncentraci řízení, k nastolení skutkového a deliktního „stopstavu“, který účastník může bránit, aby do řízení vnášeli další skutečnosti a delikty. Ke skutečnostem uvedeným a deliktům označeným po skončení přípravného jednání, popř. po uplynutí dodatečné lhůty, může být přihlédnuto jen za podmínek uvedených v § 118b odst. 1 OS. Předvolání k přípravnému jednání, musí obsahovat pouení o negativních důsledcích absence žalovaného. Nedostaví-li se k přípravnému jednání a za splnění podle § 114c odst. 6 OS, má se za to, že nárok uznává a soud vydá tzv. fiktivní rozsudek pro uznání (§ 153a odst. 3 OS). Podmínky pro vydání rozsudku pro uznání nejsou naplněny, dostaví-li se k přípravnému jednání zástupce žalovaného. Pokud se k přípravnému jednání nedostaví žalobce a ani jeho zástupce, má se před splnění podmínek v § 114c odst. 7 OS za to, že žalobce v řízení nehodlá pokračovat a soud řízení zastaví. Nedostaví-li se k přípravnému jednání ani jedna ze stran sporu, dojde také k zastavení řízení, nebo prvotní sankci za procesní pasivitu nese žalobce.

Soud postupuje k nařízení prvního jednání, domnívá-li se, že bude možné v c projednat a rozhodnout před jediným rokováním. Obdobně jako v případě § 114c OS dochází i podle ustanovení § 118b OS ke koncentraci řízení ze zákona spolu s koncem prvního jednání, před uplynutím dodatečné lhůty. Jestliže soud účastníka nepoučil o tom, kdy má podle zákona ke koncentraci dojít a že účastník poté ztrácí možnost uvádět další skutečnosti a

²⁹ SVOBODA, SMOLÍK, LEVÝ, ŠÍNOVÁ. *Obanský soudní řád. Komentář*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 414.

d kazy (pou ení o formální podstat koncentrace podle § 118b odst. 1 OS), ke koncentraci nedojde. Nenastane ani tehdy, když soud ú astníkovi, jemuž hrozí prohra ve sporu, nesd lí konkrétní d vody možného procesního neúsp chu (pou ení o materiální podstat koncentrace podle § 118a odst. 1 a 3 OS). Objektivní povinností soudu je povinnost soudu k ádnému a úplnému pou ení. Subjektivní charakter koncentrace pak znamená, že pou ovací povinnost o hrozícím neúsp chu ve sporu i koncentrace sm ují v í subjektu, který je o hrozícím neúsp chu pou ován. „Je tomu tak proto, že pou ení podle § 118a je zcela adresné. K tomu, aby efekt koncentrace nastal v í žalobci i žalovanému, musel by soud pou it podle § 118a odst. 1 až 3 ob strany.“³⁰

Pokud nebude poskytnuto pou ení, tak ani ú inky koncentrace nenastávají. To platí, jak v p ípad koncentrace vztážené ke konci p ípravného jednání (pop . uplynutím lh ty poskytnuté podle § 114c odst. 4 OS), tak i v p ípad koncentrace vztahující se ke skon ení prvního jednání ve v ci (pop . ke konci lh ty poskytnuté podle § 118b odst. 1 druhá v ta OS).

Koncentraci civilního sporu je upravena také v § 119a OS , dochází k ní v okamžiku vyhlášení rozsudku soudem prvního stupn , tedy až poté, co ú astníci využili svého práva tzv. záv re ných návrh . Nastane tehdy, nepou il-li soud strany sporu ádn o materiální nebo o formální podstat koncentrace do doby vyhlášení rozsudku a tento nedostatek nenapravit do doby vynesení rozsudku. Nedošlo-li ke d ív jší koncentraci, je soud povinen p íhlédnout k novým skutkovým tvrzením a d kazním návrh m ú astník vzneseným v rámci záv re ných návrh , jsou-li relevantní. Jestliže došlo ke koncentraci sporu ješt p ed vyhlášením rozhodnutí ve v ci samé (§ 114c odst. 5, § 118b odst. 1), ustanovení § 119a odst. 1 se nepoužije.

Postupuje-li se podle § 119a dost. 1 OS , soud zároveň s pou ením o její formální podstat koncentrace musí stran sporu, které hrozí neúsp ch, poskytnout pou ení podle § 118a odst. 1 až 3, v jehož rámci objasní konkrétní d vod hrozící prohry. Jinak ke koncentraci nedojde. Toto pou ení soud neposkytuje, pokud je skutková situace jasná a vyjád ení a návrhy ú astník by proto nemohly ovlivnit rozhodnutí ve v ci samé.

³⁰ SVOBODA, SMOLÍK, LEVÝ, ŠÍNOVÁ. *Ob anský soudní ád. Komentá* , 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 422-123.

„Dojde-li ke zrušení rozsudku odvolacím soudem, má se za to, jako by ke koncentraci navozené § 119a odst. 1 nikdy nedošlo. Ex post totiž došlo k negaci procesního úkonu, na který byla koncentrace navázána. Zrušení rozsudku ve sporu, v němž byla koncentrace nastolena na základě § 114c odst. 5 nebo § 118b odst. 1, naopak koncentraci automaticky neprolamuje, protože tyto typy koncentrace jsou navázány nikoli na rozsudek, ale souvisejí s ukončením prvního nebo přípravného rokování.“³¹

³¹ SVOBODA, SMOLÍK, LEVÝ, ŠÍNOVÁ. *Občanský soudní řád. Komentář*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 430.

7. ZÁVĚR

Hlavním úelem poučovací povinnosti je, aby se účastníci orientovali v průběhu řízení a aby mohli předvídat jeho další vývoj a činili procesní úkony odpovídající jejich procesnímu cíli. „Smyslem poučovací povinnosti je, že naplňuje základní zásadu na soudní ochranu práv. Soud tedy poučuje proto, aby nenastala nemožnost realizace práva jen kvůli neznalosti procesních pravidel.”³² Musí se dostat účastníkovi v takové procesní situaci, v jaké je to třeba. Úlohou soudu není pouze sdělení určitých informací, ale následně po jejím poskytnutí by si měl také ověřit, zda předávané informace rozumí. To probíhá v rámci ústního jednání, kdy účastníci mají možnost přímo reagovat na sdělené poučení.

Vzhledem k tomu, že civilní proces se stává čím dál více komplikovanějším, protože obsahuje celou řadu pravidel a variant chování, je těžké pro účastníky řízení se v něm orientovat. Poučení pomáhá účastníkovi, zejména právně nevzdělanému, dozvědět se, jaké možnosti a povinnosti má v určité procesní situaci. Avšak požadavky na poučení ze strany soudu stále narůstají. Do procesu jsou vnášeny stále nové postupy, zavedené v zájmu urychlení řízení. Tyto nové postupy jsou spojeny s určitými procesními úkony, jejichž zmeškání ovlivňuje úspěch v projednávané věci. Čím více bude narůstat složitost procesu, tím rozsáhlejší a podrobnější bude úprava poučovací povinnosti soudu.

Do civilního procesu jsou v zájmu urychlení řízení vnášeny nové postupy, které vážou na určité procesní úkony a jejich zmeškání závažné následky ohledně úspěchu ve věci samé. To vše se pak odráží tak, že narůstají požadavky na poučení ze strany soudu, který řízení řídí.

³² HORÁK, Pavel; HROMADA, Miroslav. Poučovací povinnost soudu I. stupně v nalézacím řízení sporném. *Právní rozhledy*, 2003, . 10, str. 487.

POUŽITÁ LITERATURA

HORÁK, Pavel; HROMADA, Miroslav. Pou ovací povinnost soudu I. stupn v nalézacím řízení sporném. *Právní rozhledy*, 2003, . 10.

HROMADA, Miroslav. *Pou ovací povinnost v civilním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013.

Nález Ústavního soudu ze dne 25. 6. 1997, sp. zn. I. ÚS 63/96

Na ízení vlády . 522/2005 Sb.

SVOBODA, Karel. *Dokazování*, 1. vydání, Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2009.

SVOBODA, SMOLÍK, LEVÝ, ŠÍNOVÁ. *Ob anský soudní ád. Komentá* , 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013.

Zákon . 412/2005 Sb., o ochran utajovaných informací a o bezpečnostní zp sobilosti

Zákon . 99/1963 Sb., ob anský soudní ád